

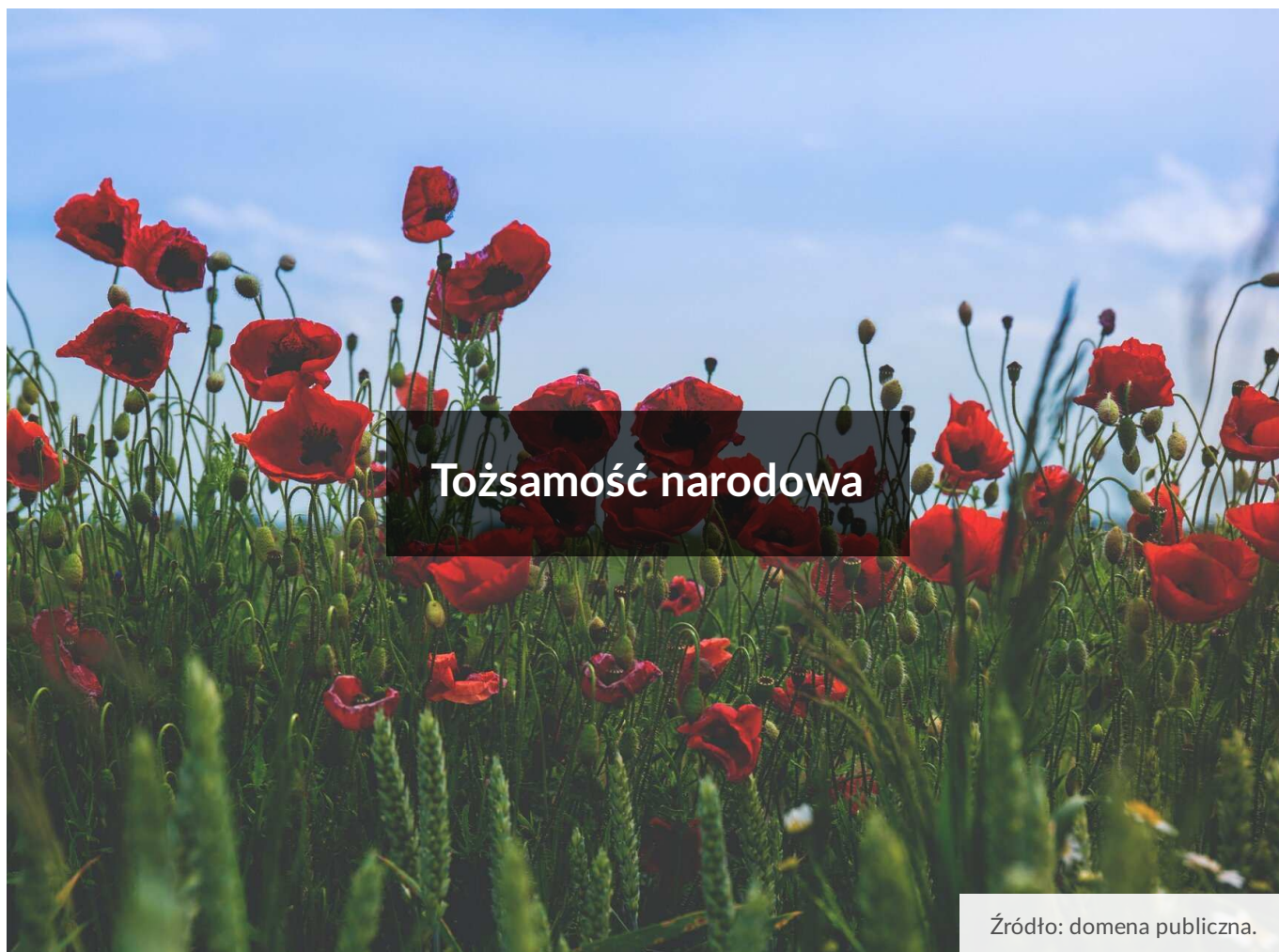
Tożsamość narodowa

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Nikodem Bończa-Tomaszewski, *Naród polski nie od razu się ukształtował*, 2010 r., dostępny w internecie: deon.pl [dostęp 7.08.2020 r.].
- Źródło: *Naród polski – etniczny czy polityczny*, 14.02.2018 r., dostępny w internecie: Sobieg.pl [dostęp 8.08.2020 r.].

- Źródło: Paweł Kmieciak, *Tożsamość narodowa i patriotyzm współczesnych Polaków*, 21.09.2016 r., dostępny w internecie: nowastrategia.org.pl [dostęp 8.08.2020 r.].
- Źródło: Czesław Znamierowski, *Szkoła prawa. Rozważania o państwie*, Warszawa 1999, s. 75.
- Źródło: Czesław Znamierowski, *Szkoła prawa. Rozważania o państwie*, Warszawa 1999, s. 75.
- Źródło: Józef Piłsudski, dostępny w internecie: bliskopolski.pl [dostęp 7.08.2020 r.].

Dlaczego czujemy się Polakami? Czy w ogóle się nimi czujemy? Czym jest dla nas polskość? Jakie uczucia wywołują w nas symbole narodowe? Czy myślenie o bitwie pod Grunwaldem napawa nas dumą? Dlaczego?

Być może zdarzyło ci się kiedyś zadać sobie choć jedno z tych pytań. Odpowiedzieć na nie możemy, odwołując się do tożsamości narodowej. Czy wszyscy ją mamy?

Twoje cele

- Wyjaśnisz pojęcie narodu.
- Scharakteryzujesz różne koncepcje narodu i czynniki narodotwórcze.
- Określisz, czym jest tożsamość narodowa.
- Przeanalizujesz wpływ czynników narodotwórczych na zachowanie tożsamości narodowej.

Przeczytaj

Naród

Pojęcie **narodu** jest zjawiskiem ze sfery świadomości, ponieważ istnienie narodu jest możliwe tylko wtedy, gdy dana zbiorowość ludzi uważa się za odrębny naród. Dlatego bardzo ważną rolę odgrywa poczucie przynależności do określonej społeczności, które nazywamy **świadomością narodową**. Jest ona kształtowana przez rodzinę, otoczenie społeczne oraz instytucje państwowe i społeczne. Świadome swojego pochodzenia jednostki tworzą naród, czyli wielką grupę społeczną, której członkowie mają poczucie wspólnej historii, kultury, tradycji, pochodzenia etnicznego, języka oraz terytorium, które zamieszkują i które nazywają swoją ojczyzną.

Polskie symbole narodowe

Flaga Polski

Źródło: domena publiczna.

Zastanów się nad rolą symboli w tworzeniu polskiej tożsamości narodowej.

Naród jest pierwotną grupą społeczną, w której się rodzimy. O przynależności do narodu nie decyduje nasza wola, lecz to, kim są nasi rodzice i jaka jest ich przynależność narodowa.

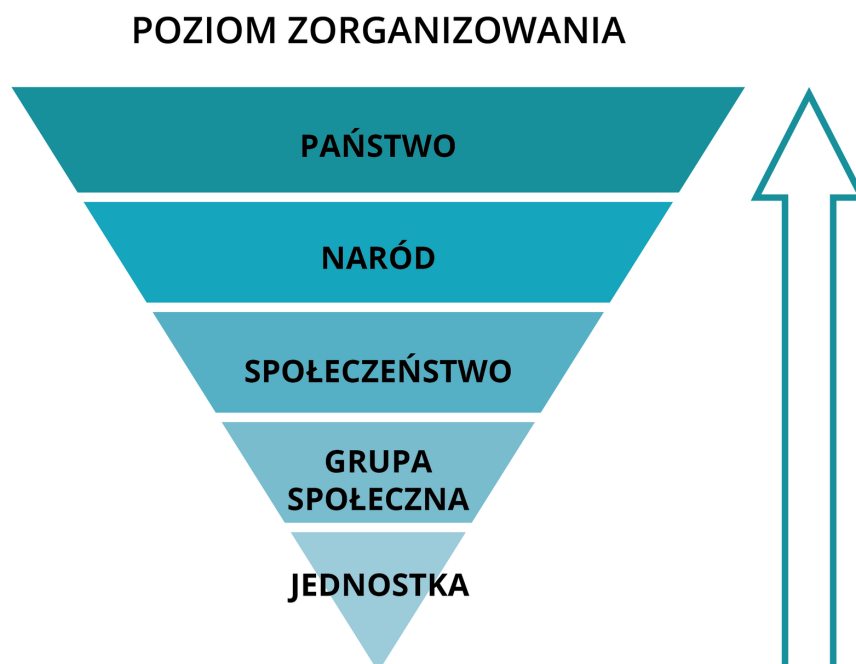
Zdarzają się przypadki, że dana osoba dobrowolnie zmienia swoje obywatelstwo, przyjmując obywatelstwo innego państwa, ale nie ma to wpływu na zmianę narodowości, ponieważ jest ona subiektywną i emocjonalną więzią, obywatelstwo zaś jest sankcjonowane prawem. Przykładem mogą być Kresy Wschodnie II RP. Dzieci pochodzące z rodzin łączonych czuły się członkami różnych narodów. Tak było np. w przypadku rodziny Szeptyckich, z której arcybiskup metropolita lwowski i halicki Andrzej Szeptycki był uważany za przywódcę duchowego rodzącego się narodu ukraińskiego, zaś jego brat generał Stanisław Szeptycki był polskim wojskowym, ministrem spraw wojskowych w II RP. Takich przykładów można wskazać więcej, co świadczy o tym, że nie zawsze obywatelstwo nabyte przez urodzenie jest tym, które jest nam bliskie.

Koncepcja etniczno-kulturowa

Wyróżniamy dwa sposoby określania początków narodu. Pierwszy nazywamy koncepcją wspólnoty kulturowej lub etnicznej. Polega ona na uznaniu, że podstawą narodu jest świadomość narodowa jego przedstawicieli, którzy uznają się za członków określonej społeczności o podłożu etnicznym lub kulturowym. W koncepcji kulturowej do podstawowych czynników wpływających na tworzenie się narodu zaliczamy:

- kulturę społeczności;
- wspólne obyczaje, wartości i normy;
- wspólny język;
- tradycję;
- wspólne pochodzenie etniczne;
- wspólną historię i dzieje.

Koncepcja ta przez dwa stulecia od końca XVIII w. była uważana za jedyną, aż do pojawienia się koncepcji politycznej. Koncepcja etniczno-kulturowa jest charakterystyczna dla państw Europy Środkowo-Wschodniej, np. Polski, Czech, Rosji, kontynentu azjatyckiego. Można ją przedstawić za pomocą wykresu, w którym w wyniku rozwoju społecznego najpierw tworzy się naród organizujący się następnie w postaci państwa.

Hierarchizacja podmiotów społecznych według kryterium poziomu zorganizowania

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Koncepcja polityczna

W drugim sposobie, zwanym politologicznym, genezy narodu doszukujemy się w jego organizacji i strukturach, które powstają na przestrzeni lat. Koncepcja polityczna zakłada, że naród powstał z pierwotnej wspólnoty plemienną, która z czasem wykształciła instytucje państwowe obejmujące inne wspólnoty wchłaniane przez tworzący się naród.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Według koncepcji politycznej za naród uważa się wszystkich obywateli danego państwa. Przekonanie takie wykształciło się w związku z tym, że pod koniec XX w. funkcjonowanie państw jest jasno określone. Mają one swoje terytoria, symbole i obywateli. Naród to obywatele, co można potwierdzić lekturą preambuły do Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r., w której mamy do czynienia ze zwrotem: „my, Naród Polski – wszyscy obywatele Rzeczypospolitej”.

Tu jednak należy pamiętać, że nie zawsze obywatele danego państwa są częścią narodu, który je stworzył. W Rzeczypospolitej Polskiej występują mniejszości narodowe, takie jak:

- Białorusini,
- Czesi,
- Litwini,
- Niemcy,
- Ormianie,

- Rosjanie,
- Słowacy,
- Ukraińcy,
- Żydzi,

i etniczne:

- Karaimi,
- Łemkowie,
- Romowie,
- Tatarzy,

których przedstawiciele są obywatelami państwa i mieszkają na terenie RP, ale mają inne pochodzenie niż polskie.

Koncepcja polityczna upowszechnia się w stosunku do państw Europy Zachodniej – Francji, Niemiec, Hiszpanii, Stanów Zjednoczonych czy Australii.

Koncepcja naturalistyczna narodu

Autorem innego ujęcia koncepcji narodu był polski socjolog Jan Turowski, który głosił koncepcję naturalistyczną. Zakłada ona, że naród to grupa genetyczna, uwarunkowana biogennie, która żyje w określonym środowisku geograficznym i przekazuje kolejnym pokoleniom swoje właściwości psychofizyczne. W koncepcji tej istotną rolę w powstawaniu narodu mają właściwości środowiska geograficznego, w którym się on tworzy, oraz dziedziczone cechy psychiczne jego członków.

Tożsamość narodowa

Tożsamością narodową nazywamy świadomość inności i odrębności wobec innych nacji i narodów oraz poczucie przynależności do swojego narodu. Na kształtowanie się tożsamości narodowej mają wpływ czynniki narodotwórcze, które w przypadku każdego nacji różnią się od siebie.

Czynniki narodotwórcze i ich wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej

Na kształtowanie się narodów wpływają czynniki narodotwórcze prowadzące do powstania narodu. Czynniki narodotwórcze to wspólne: terytorium, pochodzenie etniczne, organizacja polityczna w postaci państwa, historia i tradycja, religia i wyznanie, gospodarka, integracja społeczna, kultura, świadomość narodowa członków narodu.

Ważne!

Pewną opozycję stanowić tutaj mogą zwolennicy kosmopolityzmu. Ich tożsamość narodowa została przekształcona w taki sposób, że za swoją ojczyznę nie uważają oni określonego obszaru, ale cały świat.

Podsumowanie

Pojęcie narodu nie jest jednoznaczne. Należy pamiętać, że naród rozumiany w sposób etniczny, to nie to samo, co naród w sensie politycznym. Do narodu etnicznego zaliczamy zamieszkujących za granicami kraju Polaków. Ale jeśli nie mają oni polskiego obywatelstwa, to nie są częścią narodu w rozumieniu politycznym. Dlatego obowiązkiem państwa polskiego jest zapewnić im pomoc w zachowaniu związków z narodem i jego dziedzictwem kulturowym poprzez umacnianie tożsamości narodowej Polaków.

Słownik

naród

zbiorowość ludzi mających wspólną tożsamość narodową, która wykształciła się pod wpływem czynników narodotwórczych w ramach procesu dziejowego na określonym terytorium; to wspólnota o podłożu gospodarczym, politycznym, kulturowym i społecznym, funkcjonująca w świadomości swoich członków

tożsamość narodowa

świadomość posiadania przez naród poczucia odrębności od innych narodów; wykształca się ona w procesie tworzenia się narodu i trwa w czasie jego istnienia

świadomość narodowa

przekonanie o przynależności do danego narodu i jego historii

Gra interaktywna

Polecenie 1

Rozwiąż quiz i wykonaj ćwiczenia.

Test

Sprawdź swoją wiedzę na temat tożsamości narodowej

Poziom trudności:

łatwy

Limit czasu:

7 min

Twój ostatni wynik:

-

Uruchom

Ćwiczenie 1

Scharakteryzuj rolę chrztu Polski w 966 r. w ramach koncepcji kulturowo-etnicznej.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, kiedy i przez kogo tworzona była sztuka „ku pokrzepieniu serc”.

Ćwiczenie 3

Omów rolę historii jako czynnika narodotwórczego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, czym jest tożsamość narodowa.

- Świadomość inności i odrębności wobec innych nacji i narodów oraz poczucie przynależności do swojego narodu.
- Znajomość kultury i historii własnego narodu.
- Świadomość inności i odrębności wobec innych nacji i narodów bez poczucia przynależności do swojego narodu.
- Postawa nacjonalistyczna.

Ćwiczenie 2

Wskaż, co zaliczamy do podstawowych czynników wpływających na tworzenie się narodu w koncepcji kulturowej.

- kulturę społeczności
- wspólny język
- tradycję
- wspólne pochodzenie etniczne
- wspólne poglądy polityczne

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Wyróżniamy dwa sposoby określania początków narodu. Pierwszy nazywany koncepcją wspólnoty kulturowej lub etnicznej, drugi koncepcją demokratyczną.	☐	☐
Autorem naturalistycznej koncepcji narodu był polski socjolog Jan Turowski.	☐	☐
Czynniki narodotwórcze to wspólne terytorium, wspólne pochodzenie etniczne, różne wyznania.	☐	☐
Naród jest pierwotną grupą społeczną w koncepcji etniczno-kulturowej.	☐	☐

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z wykresem i wykonaj polecenie.

Czy uważa się Pan(i):

pytanie : wyłącznie za Polaka

vi_2009 : 52

iv_2013 : 60

ii_2014 : 55

iii_2019 : 44

pytanie : za Polaka i Europejczyka

vi_2009 : 45

iv_2013 : 35

ii_2014 : 41

iii_2019 : 52

pytanie : za Europejczyka i Polaka

vi_2009 : 3

iv_2013 : 3

ii_2014 : 2

iii_2019 : 4

pytanie : wyłącznie za Europejczyka

vi_2009 : 0

iv_2013 : 1

ii_2014 : 1

iii_2019 : 0

pytanie : trudno powiedzieć

vi_2009 : 0

iv_2013 : 1

ii_2014 : 1

iii_2019 : 0

Oprac. na podst.: *Aktualne problemy i wydarzenia*, Komunikaty z badań CBOS 2009–2019, cbos.pl [dostęp: 8.08.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” Nikodem Bończa-Tomaszewski

Naród polski nie od razu się ukształtował

Przykładem wrastania podmiotowości w życie społeczne jest biografia Wojciecha Kętrzyńskiego, który urodził się jako Albert von Winkler i był wychowanym w duchu pruskiego patriotyzmu zubożałym przedstawicielem szlachty z terenów Prus Wschodnich. Nastoletni Kętrzyński niespodziewanie dowiedział się od siostry, że jego przodkowie byli Polakami i pod wpływem tej informacji postanowił „nawrócić się” i zostać Polakiem. Jego wybór narodowości był oderwany od jakichkolwiek zewnętrznych etnicznych czy kulturowych aspektów polskości. Gdy uznał swą polskość, nie znał ani słowa po polsku. Jedynym jego kontaktem z polskim etnosem były spotkania z mazurskimi chłopami na targu i domniemani polscy przodkowie. Chodził do niemieckiego gimnazjum w Rastenburgu (który zresztą po II wojnie światowej nazwano na jego cześć Kętrzynem) i dopiero podczas studiów nauczył się polskiego. Jego wysiłek przyniósł bogate żniwo, nie tylko został znanym polskim historykiem i dyrektorem Ossolineum we Lwowie, ale kimś w rodzaju żywego pomnika triumfu ducha polskiego nad niemczyzną.

Źródło: Nikodem Bończa-Tomaszewski, *Naród polski nie od razu się ukształtował*, 2010 r., dostępny w internecie: deon.pl [dostęp 7.08.2020 r.].

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” *Naród polski – etniczny czy polityczny*

Ambasador Andrzej Przyłębski w liście do zaniepokojonego uchwaloną nowelą do ustawy o IPN rabina Josefa Schustera uspokaja:

„Rozumiem Pańskie zatroskanie, iż kary mogą dotknąć osoby ocalałe z Zagłady czy też ich potomków – nie podzielam jednak takich obaw. W tym aspekcie ustawa mówi jasno: chodzi o przypadek, w którym ktoś oskarżałby o współpracę z Trzecią Rzeszą cały polski naród i polskie państwo. A współpraca taka, jak Panu wiadomo, nigdy nie miała miejsca. (...) Rozumiem, iż użyty w ustawie termin »Naród Polski« nie jest tak jednoznaczny, jak »państwo polskie«, mimo to Pańskie obawy uważam jednak za nierealne.”

Źródło: *Naród polski – etniczny czy polityczny*, 14.02.2018 r., dostępny w internecie: 3obieg.pl [dostęp 8.08.2020 r.].

Wskaż, w jaki sposób w ustawie o IPN jest rozumiane pojęcie „Naród Polski”.

Ćwiczenie 9

Zapoznaj się z cytatem i wykonaj polecenie.

” Józef Piłsudski

Naród, który traci pamięć, przestaje być Narodem – staje się jedynie zbiorem ludzi, czasowo zajmujących dane terytorium.

Źródło: Józef Piłsudski, dostępny w internecie: bliskopolski.pl [dostęp 7.08.2020 r.].

Zastanów się, jaki był stosunek Józefa Piłsudskiego do tożsamości narodowej.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” Paweł Kmiecik

Tożsamość narodowa i patriotyzm współczesnych Polaków

Obserwując polskie społeczeństwo na początku XXI w., można przyjąć tezę, iż przeżywa ono w pewnym sensie kryzys tożsamości i patriotyzmu. Brak partycypacji całych grup społecznych w debacie na temat spraw wagi najwyższej takich jak bezpieczeństwo i obronności państwa, fala emigracji, postępujący zanik tradycji, odwracanie się od Kościoła katolickiego, kryzys wartości, dewiacje, brak utożsamiania się z państwem – to tylko niektóre z przejawów tego kryzysu. Polacy uwalniając się z jarzma marionetkowych komunistycznych rządów i wiążąc się z zachodnimi strukturami bezpieczeństwa, kształtują swoją tożsamość narodową w nowych i skomplikowanych uwarunkowaniach. Przewartościowaniom i ewolucji podlega także patriotyzm współczesnych Polaków. O tym, że patriotyzm i tożsamość narodowa są kluczowymi determinantami bezpieczeństwa państw nie trzeba chyba nikogo przekonywać.

Źródło: Paweł Kmiecik, *Tożsamość narodowa i patriotyzm współczesnych Polaków*, 21.09.2016 r., dostępny w internecie: nowastrategia.org.pl [dostęp 8.08.2020 r.].

Rozważ, czy autor tekstu ma rację, twierdząc, że społeczeństwo polskie przeżywa od początku XXI w. kryzys tożsamości narodowej i patriotyzmu.

Dla nauczyciela

Autor: Jarosław Dyrda

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Tożsamość narodowa

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

IV. Aspekty etniczne życia społecznego.

Uczeń:

1) przedstawia różne koncepcje narodu (polityczną i etniczno-kulturową); charakteryzuje czynniki narodotwórcze i sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- definiuje pojęcie narodu;
- przedstawia różne koncepcje narodu;
- charakteryzuje czynniki narodotwórcze;
- określa, czym jest tożsamość narodowa;
- wskazuje wpływ czynników narodotwórczych na zachowanie tożsamości narodowej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- kształcenie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;

- burza mózgów;
- metoda wykładu;
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed zajęciami

1. Nauczyciel prosi uczniów o wyszukanie cytatów dotyczących narodu.
2. Na poprzedniej lekcji nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy, dobierając uczniów o różnym poziomie możliwości i odmiennych umiejętnościach. Każda z grup ma za zadanie zebrać informacje na temat jednej z koncepcji powstania narodu: politycznej, etniczno-kulturowej i naturalistycznej, a następnie stworzyć o niej krótką prezentację multimedialną.

Faza wstępna

1. Nauczyciel prosi, by chętne osoby przedstawiły znalezione przez siebie cytaty. Klasa dyskutuje na ich temat.
2. Wprowadzenie do tematu i podanie celów lekcji.

Faza realizacyjna

1. Wprowadzenie pojęć „naród” i „tożsamość narodowa”. Zdefiniowanie ich przez prowadzącego zajęcia.
2. Następnie nauczyciel prosi każdą z trzech grup o wybranie dwóch przedstawicieli, którzy prezentują efekty ich pracy dotyczących koncepcji powstania narodu. Nauczyciel kontroluje wypowiedzi i stara się je uzupełniać.
3. Wykonanie ćwiczeń do multimedium.

Faza podsumowująca

1. Podsumowanie zajęć poprzez omówienie czynników narodotwórczych i ich roli w kształtowaniu się narodu – dyskusja.
2. Uczniowie rozwiązują grę interaktywną.

Praca domowa:

Wykonanie ćwiczeń z modułu „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Stanisław Ossowski, *O ojczyźnie i narodzie*, Warszawa 1984.

Florian Znaniecki, *Współczesne narody*, Warszawa 1990.

Krzysztof Pomian, *Europa i jej narody*, Warszawa 1992.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

Medium może zostać wykorzystane jako materiał pomocniczy do sprawdzianu lub lekcji powtórzeniowej.